

Održive prakse važne su u podizanju vrijednosti zaštićenog područja i njegove šire okolice s ciljem održivog načina života lokalnog stanovništva i za jačanje turizma.

ODRŽIVE PRAKSE NA PODRUČJU NACIONALNOG PARKA PLITVIČKA JEZERA I NJEGOVE ŠIRE OKOLICE

ZA LOKALNU ZAJEDNICU I
DJELATNIKE U TURIZMU

NACIONALNI PARK PLITVIČKA JEZERA

Javna ustanova Nacionalni park Plitvička jezera
Josipa Jovića 19, 53231 Plitvička Jezera
www.np-plitvicka-jezera.hr

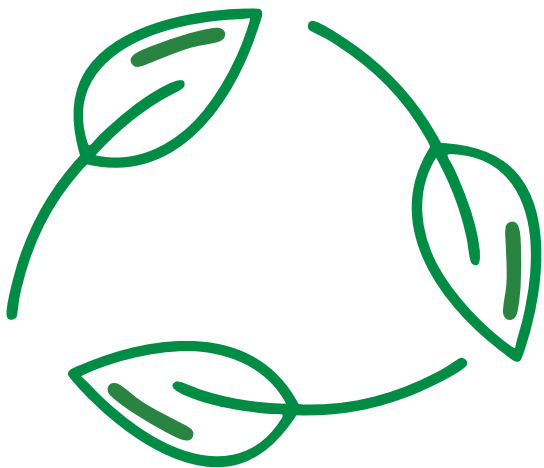
**PLITVIČKA
JEZERA**
Nacionalni park
National Park

**PARKOVI
HRVATSKE**

Izvori: Europska komisija; Our World in Data; EU policy framework on biobased, biodegradable and compostable plastics; Zelena akcija; European Environment Agency; Eurostat; United Nations Sustainable Development; National Geographic; United Nations; IPCC Climate change 2023 Synthesis Report; Propisi iz područja zaštite od svjetlosnog onečišćenja; European Commission – Light pollution: Mitigation measures for environmental protection; Pravilnik o zaštiti i očuvanju Nacionalnog parka Plitvička jezera; Propisi iz područja zaštite od buke; Vlada Republike Hrvatske – Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina; Ustav Republike Hrvatske; European justice; Global Sustainable Tourism Council; Green Destinations; Statista; Lokalna zajednica i integralni održivi razvoj – Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Hrvatska mreža zdravih gradova -održiva potrošnja i proizvodnja u urbanom kontekstu.

ZAŠTO?

Većina plastike koja se upotrebljava sačinjena je od fosilnih goriva i predstavlja značajan problem nakon isteka svoje upotrebe jer se nakuplja u okolišu. Ciklus od proizvodnje do odlaganja utječe na povećanje emisija stakleničkih plinova i na onečišćenje okoliša i prirode.

Alternativna rješenja plastici nalaze se u proizvodima kao što su bio materijali (biljni materijali poput šećerne trske, drveta, žitarica ili iskorišteno biljno ulje) te biorazgradivi i kompostirajući materijali koji imaju određeni „životni“ ciklus. Oni bi se trebali koristiti kada nije moguće smanjiti, ponovno koristiti ili reciklirati materijale.

Budite dio slagalice koja doprinosi odgovornom odlaganju otpada i korištenju odgovarajuće ambalaže u svojoj lokalnoj zajednici i turističkoj destinaciji.

Plastika uslijed neprikladnog odlaganja ili odbacivanja može dospjeti u okoliš što predstavlja opasnost za biljni i životinjski svijet, onečišćuje morski i slatkovodni ekosustav, tlo i podzemlje te povećava mogućnost nastanka čestica mikroplastike.

U posljednjih dva desetljeća proizvodnja plastike se udvostručila, a samo se mali udio reciklira. Pozitivne, iako minimalne promjene na razini Europe od 2000. do 2019. upućuju na porast recikliranja plastike za 8 %, spaljivanja za 23 %, smanjenja količina loše upravljane plastike za 7 % i smanjenja odlaganja na odlagalištima za 24 %.

Što su „zero waste“ kriteriji? To su kriteriji kojima se kandidati poput općina ili gradova obvezuju na postizanje „zero waste“ ciljeva i stjecanje certifikata a koji uključuju preusmjeravanje komunalnog otpada sa štetnih metoda zbrinjavanja, postavljanje ciljeva za količine ostatnog otpada po stanovniku, smanjivanje količina otpada koje se šalju na spaljivanje i povećanje svijesti u lokalnoj zajednici.

AMBALAŽA I OTPAD

Potičemo vas na korištenje biorazgradive ambalaže (pakiranja) kada nije moguće koristiti višekratne i trajne materijale.

Potičemo vas na prevenciju nastanka otpada, ponovno korištenje i recikliranje otpada kako bi okoliš u lokalnoj zajednici i turističkoj destinaciji bio čišći.

Nikako nemojte otpad bacati u prirodu, uz puteve, u vrtače, špilje i jame jer time zagađujete prirodne resurse, utječete na bioraznolikost i ugrožavate zdravlje ljudi.

Koristite spremnike za odlaganje i recikliranje otpada u svojim kućanstvima, lokalnoj zajednici i turističkoj djelatnosti. Razmislite o dobiti korištenja višekratne ambalaže, a jednokratnu ambalažu smanjite na minimum uz korištenje biorazgradivih i bio materijala.

Potičemo lokalna komunalna poduzeća na usvajanje „Zero waste“ strategije i kriterija za stjecanje certifikata *Zero waste* općina.

U smanjenju otpada od hrane svi imamo važnu ulogu – od onih koji proizvode, procesuiraju i pripremaju hranu za konzumaciju do onih koji su krajnji konzumenti.

ZAŠTO?

U Europskoj uniji godišnje nastaje preko 59 milijuna tona otpada od hrane što je 132 kg po stanovniku. Najviše otpada od hrane nastaje u kućanstvima (54 %) dok preostali otpad od hrane čini 19 % uslijed proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića, 11 % od restorana i usluga prehrane, 8 % u maloprodaji i drugim lancima distribucije hrane i 8 % u primarnoj proizvodnji.

Otpad od hrane ima značajan utjecaj na okoliš jer emisije čine oko 6 % ukupnih emisija stakleničkih plinova, a proizvodnja hrane oko 26 % globalnih emisija stakleničkih plinova.

U Hrvatskoj, otpad od hrane po stanovniku u 2022. iznosio je za kućanstva 53 kg, maloprodaju 1 kg, a za konzumaciju izvan doma 4 kg što je ukupno 58 kg, dok je primjerice u 2019. ukupna količina otpada od hrane bila 123 kg po stanovniku.

Europska unija podržavanjem Ciljeva održivog razvoja točnije cilja 12 i pod cilja 12.3 koji se odnose na osiguranje održive konzumacije i proizvodnje, nastojat će do 2030. doprinijeti smanjenju globalnog otpada od hrane po stanovniku za pola i smanjiti gubitke hrane tijekom proizvodnje te u opskrbnim lancima.

OTPAD OD HRANE

Potičemo vas da u svojim kućanstvima smanjite otpad od hrane što će doprinijeti smanjenju količina komunalnog otpada.

Planiranjem kupovine namirnica i obroka omogućuje se manje bacanja hrane.

Potičemo vas da u vašim turističkim djelatnostima uložite u uređaje za sprječavanje nastanka biootpada te da nastali otpad od hrane zbrinete na odgovarajući način ili iskoristite za stvaranje komposta.

PITKA VODA, KIŠNICA I OTPADNA VODA

Potičemo vas na postavljanje senzorskih slavina za uštedu potrošnje pitke vode, ugradnju perlatora kao i na druge odgovorne prakse koje doprinose smanjenju potrošnje vode u vašim kućanstvima i turističkim objektima.

Za zalijevanje svojih vrtova i okućnica razmislite o sakupljanju i korištenju kišnice. Prikupljenu kišnicu možete postavljanjem posebnog sustava koristiti i kao tehničku vodu za ispiranje toaleta.

Obavite sve nužne popravke slavina, vodokotlića i cijevi kako ne bi bilo nepotrebnog gubljenja vode uslijed kapanja i neispravnih instalacija.

Potičemo i podržavamo lokalna komunalna poduzeća na provedbu planiranih radova obnove vodovodnog sustava kako bi se smanjili gubici.

Prilikom obavljanja turističke djelatnosti, potaknite i svoje goste na održivo korištenje pitke vode. Istaknutim napomenama za ponovno korištenje ručnika i posteljine tijekom boravka, smanjite dnevnu potrošnju vode za pranje.

ZAŠTO?

Svjetski slatkovodni resursi nisu jednoliko raspoređeni. Jedna od pet osoba na svijetu nema mogućnost korištenja sigurne i pristupačne pitke vode. Globalne svjetske potrebe za slatkom vodom koja se koristi za poljoprivredu, industriju i kućanstva su se povećale od početnih 671,31 milijardu m³ na 3,99 trilijuna m³! U Europi oko 88,2 % slatke vode za korištenje dolazi iz rijeka i podzemlja dok ostatak od 10,3 % dolazi iz rezervoara i 1,5 % iz jezera. Ovi izvori su osjetljivi na prijetnje poput prekomjernog crpljenja, onečišćenja i klimatskih promjena. U prosjeku 144 litara vode po osobi po danu iskoristi se u kućanstvima diljem Europe.

U Hrvatskoj je u posljednja dva desetljeća godišnja potrošnja vode za poljoprivredu, industriju i kućanstva porasla za 91 milijun m³. Hrvatska je od svih zemalja Europske unije na najvišem nivou po količinama obnovljivih slatkovodnih resursa (prosječno 30 700 m³ po stanovniku).

Potaknite vlastitim primjerom svoje ukućane, goste i posjetitelje na odgovorno korištenje pitke vode i odgovarajuće zbrinjavanje otpadnih voda u svojoj zajednici i destinaciji.

Otpadna voda nastaje nakon korištenja za potrebe industrije, iz kućanstava i od poljoprivrede. Neodgovarajući sustav odvodnje otpadnih voda može uzrokovati onečišćenje okoliša i prirode kemijskim tvarima, hranjivima i pesticidima, kao i porastom temperature nakon korištenja u elektranama. U posljednja dva desetljeća udio kućanstava priključenih na kanalizacijski sustav porastao je za 13 %.

Na godišnjoj razini milijuni posjetitelja diljem Europe doprinose porastu potrošnje vode za 9 %.

Postavljanjem perlatora na slavine možete uštediti oko 9300 litara vode po osobi po umivaoniku godišnje.

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE I ENERGIJA

U vašim kućanstvima i turističkim objektima nastojte koristiti obnovljive izvore energije za dobivanje električne energije ili grijanje.

Potičemo vas da pratite i iskoristite mogućnosti sufinanciranja ugradnje fotonaponskih elektrana, što će doprinijeti smanjenju iznosa ulaganja u održive načine dobivanja energije.

Uređaje koje aktivno ne koristite isključite s izvora napajanja, a potaknite i svoje goste da učine isto jer time ćete podržati održive prakse korištenja energije.

U svojim poslovnim prostorima, kućanstvu, uredu ili apartmanima pokušajte racionalno koristiti klima uređaje, a prije postavljanja istih uložite u što viši energetske razred uređaja kako bi potrošnja električne energije bila manja.

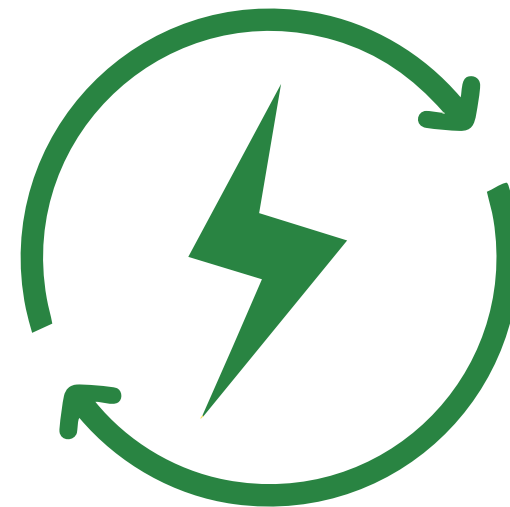
Počnimo razmišljati o održivim praksama kako bi unijeli pozitivne promjene u naše zajednice i živote, doprinijeli smanjenju emisija stakleničkih plinova te se prilagodili nastalim promjenama.

ZAŠTO?

Obnovljivi izvori energije uključuju biomasu (organski materijal), vodu, geotermalnu energiju, vjetar i Sunčevo zračenje. Ključno je za obnovljive izvore energije da se obnavljaju brže nego što se troše dok su fosilna goriva poput ugljena, plina i nafte neobnovljivi i potrebni su milijuni godina za njihov nastanak.

Izgaranjem fosilnih goriva za dobivanje energije nastaju staklenički plinovi koji uzrokuju klimatske promjene, a među njima je najznačajniji ugljikov dioksid. Koncentracije ugljikovog dioksida u atmosferi u recentnom razdoblju više su nego ikada u posljednjih 2 milijuna godina.

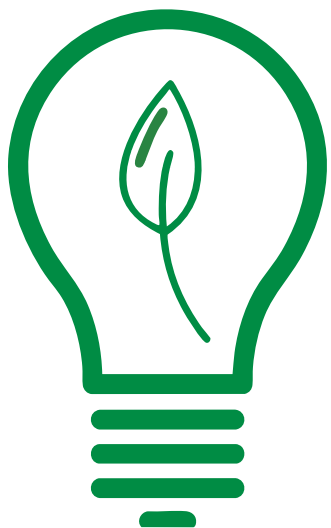
Porast emisija stakleničkih plinova prouzročilo je globalno zagrijavanje u posljednjem desetljeću što je rezultiralo porastom globalne temperature za 1,1°C u odnosu na drugu polovinu 19. stoljeća i početak 20. stoljeća.

Zaokret od neobnovljivih izvora energije prema obnovljivima je nužan, a potrebna je suradnja svih sektora kako bi proces prelaska bio brz i učinkovit što podrazumijeva povećanje investicija, ubrzanje usvajanja zakonodavnih okvira i dostupnost tehnologija i materijala.

Dobivanje električne energije iz obnovljivih izvora najzastupljenije je od snage vode, zatim vjetra i solarne energije dok su drugi obnovljivi izvori energije, poput bioenergije, puno manje značajni.

U Hrvatskoj je od 1990. udio korištenja primarne energije iz obnovljivih izvora porastao za 20 %.

Podržite u svojim lokalnim zajednicama i turističkim destinacijama sve inicijative i održive prakse za smanjenje svjetlosnog onečišćenja s ciljem očuvanja tamnog neba.

ZAŠTO?

U Hrvatskoj imamo usvojen Zakon i Pravilnike o svjetlosnom onečišćenju, zonama rasvijetljenosti, vrijednostima rasvijetljavanja, izradi plana rasvjete i rekonstrukcije javne rasvjete što predstavlja čvrsti zakonodavni okvir iz područja zaštite od svjetlosnog onečišćenja.

Zaštita od svjetlosnog onečišćenja osigurava zaštitu ljudskog zdravlja, očuvanje okoliša i bioraznolikosti kao i racionalno korištenje energije odnosno smanjenje potrošnje energije.

Prilikom umjetne rasvijetljenosti pojedinih građevina, objekata ili površina, postavljanjem ekološki prihvatljive svjetiljke omogućuje se emisija svjetlosti koja je u skladu s uvjetima zaštite od svjetlosnog onečišćenja.

Vanjska rasvjeta može negativno utjecati na biljni i životinjski svijet, ometati biološki ciklus i onemogućiti uvažavanje prirodnog okoliša. U područjima prirodne rasvijetljenosti kao i u svim zonama rasvijetljenosti nije dopušteno izravno osvjetljavanje strogo zaštićenih vrsta, njihovih skloništa i staništa kao ni tamnih koridora kretanja od skloništa do ključnih staništa.

Uspoređujući udio površine pravih tamnih područja zemalja Europe, ona su se značajno smanjila sa 71,3 % u razdoblju od 2014. - 2015. na 66,1 % u razdoblju od 2020. - 2021. te je stoga ključno pokrenuti procese smanjenja svjetlosnog onečišćenja.

SVJETLOSNO ONEČIŠĆENJE

Potičemo vas da u svojim kućanstvima i turističkim objektima koristite rasvjetna tijela koja su u skladu s uvjetima zaštite od svjetlosnog onečišćenja.

Potičemo jedinice lokalne samouprave na obnovu i uređenje javne rasvjete kako bi se smanjilo svjetlosno onečišćenje na javnim površinama.

Razmotrite ulaganje u ekološki prihvatljive svjetiljke čime ćete povećati uštedu energije i pružiti svojim posjetiteljima mogućnost uživanja u tamnom nebu koje postaje prava rijetkost.

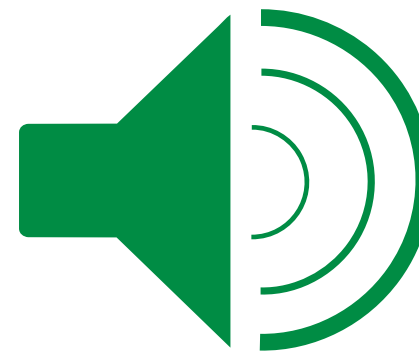
BUKA

Potičemo vas na poštivanje zakonske legislative za zaštitu od buke kako bi život u lokalnoj zajednici i turističkoj destinaciji bio ugodan jer buka može imati štetne učinke na ljudsko zdravlje i okoliš.

Izvan naseljenih mjesta na području Nacionalnog parka propisana razina dopuštene buke danju može iznositi najviše do 50 dB, a noću do 40 dB.

Potaknite jedinice lokalne samouprave na pozitivne prakse koje smanjuju štetne učinke buke.

*Poštujući zakonske propise
pridonesite smanjenju
onečišćenja bukom u
lokalnoj zajednici i
turističkoj destinaciji.*

ZAŠTO?

Onečišćenje bukom smatra se nevidljivom opasnosti koja se opisuje kao bilo koji neželjeni i uznemirujući zvuk koji utječe na ljude i druge organizme.

Zvukovi iznad 85 dB ili viši mogu uzrokovati oštećenje sluha, a trajna izloženost višem zvuku može dovesti do visokog krvnog tlaka, srčanih bolesti, promjena u spavanju i stresa.

Za životinje koje koriste zvuk za navigaciju, pronalaženje hrane, reprodukciju ili izbjegavanje predatora, onečišćenje bukom utjecat će na preživljavanje. Posebno je ugrožen živi svijet u morima i oceanima.

U Europskoj uniji, onečišćenje bukom najznačajnije je od cestovnog prometa, željezničkog i zračnog prometa te od industrije. Izloženost stanovnika Europe na zvukove koji prelaze 65 dB tijekom dana iznosi 20 %. Postavljen je cilj smanjenja udjela ljudi koji su kronično uznemireni bukom od prometa za 30 % do 2030.

Kupnjom i promocijom lokalnih proizvoda očuvajte tradiciju destinacije Lika, podržite razvoj lokalne ekonomije i omogućite posjetiteljima autentičan doživljaj lokaliteta.

ZAŠTO?

Nabava proizvoda od lokalnih proizvođača ima višestruke prednosti za subjekte u turizmu i održivi razvoj destinacije. Poznato je da je promet jedan od najvećih zagađivača u smislu stvaranja emisija stakleničkih plinova u svijetu. Proizvodi proizvedeni lokalno provode mnogo manje vremena u transportu, a zbog kraćeg lanca opskrbe, troši se mnogo manje energije i stvara manji ugljični otisak.

Nabava robe i proizvoda na lokalnoj razini dovodi do većih prihoda za lokalne proizvođače, što posljedično utječe na povećanje razine zaposlenosti, otvaranje novih radnih mjesta i manji odljev stanovništva u ruralnim sredinama. Također, lokalni proizvođači su fleksibilniji za *last-minute* izmjene, a posjet lokaciji i sastanci „licem u lice“ smanjuju rizike neispunjavanja zahtjeva nabave proizvoda.

Oko 60 % područja destinacije Lika nalazi se u području ekološke mreže Natura 2000. Kvaliteta hrane proizvedena u ovoj zelenoj oazi provjerava se regionalnim sustavom kvalitete Lika quality. Na svim lokalnim proizvodima provjerenim od strane ovog sustava nalazi se oznaka Lika quality koja jamči njihovu sljedivost, visoku kvalitetu i lokalno podrijetlo.

Autentičan doživljaj destinacije motiv je dolaska sve većem broju posjetitelja. Ovaj trend u turizmu ima za cilj zadovoljstvo gosta koji želi upoznati iskonske vrijednosti lokaliteta na kojem se nalazi i doživjeti ga očima domaćina. Navedeno može uključivati kušanje lokalne gastronomije, upoznavanje s načinima pripreme hrane, starim zanatima ili primjerice izradom tradicijskih odjevnih predmeta. Promocijom i prodajom proizvoda lokalnih proizvođača potiče se očuvanje tradicije i kulturnog identiteta destinacije.

LOKALNI DOBAVLJAČI I PROIZVODI

Potičemo vas na korištenje lokalnih proizvoda u vašim smještajnim i ugostiteljskim objektima, kako biste gostima pružili autentično iskustvo boravka, podržali rad malih obiteljskih gospodarstava i doprinijeli razvoju lokalne ekonomije.

Predložite svojim gostima kupnju lokalnih proizvoda i usmjerite ih na obližnje lokacije na kojima mogu kupiti med, rakiju, sir te druge lokalne prehrambene proizvode, uporabne predmete i suvenire.

Podržite lokalna događanja u kojima se promovira lokalna hrana i piće i na taj način pridonesite očuvanju tradicijske proizvodnje materijalne i nematerijalne kulturne baštine.

Istaknite oznaku Lika quality na menijima u kojima koristite lokalne namirnice provjerene od strane regionalnog sustava kvalitete Lika quality, informirajte svoje goste o njezinom značenju i potaknite svojim primjerom svijest o djelovanju na dobrobit lokalne zajednice.

Lika Quality

POŠTIVANJE LJUDSKIH PRAVA

Zaštita ljudskih prava definirana je načelom ravnopravnosti prema Ustavu Republike Hrvatske kojim je uređeno da „svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama“.

Uspostavom i kontrolom sustava zaštite ljudskih prava bave se: Hrvatski sabor, Ustavni sud, Pučki pravobranitelji i druge institucije koje štite i promiču ljudska prava. Prema Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europski sud je nadležan za ljudska prava.

Zakonski uspostavljeni sudovi imaju posebnu ulogu u zaštiti ljudskih prava te imaju svoju autonomnost i neovisnost (Ustavni sud Republike Hrvatske, Vrhovni sud, Visoki trgovački sud, Visoki upravni sud i Visoki prekršajni sud).

Ukoliko su ljudska prava i slobode građana povrijeđena od strane državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne samouprave ili pravnih osoba s javnim ovlastima, pritužba se podnosi Pučkom pravobranitelju.

*U svojim turističkim
djelatnostima, jedinicama
lokalne samouprave i
svakodnevnom životu
poštujte zakonske propise i
štitite ljudska prava i
slobode.*

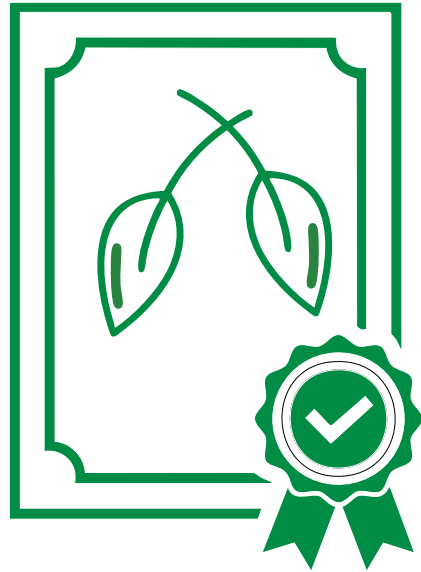
ZAŠTO?

Ljudska prava su tijekom godina postala zaštićenija, ali i dalje njihova zaštita varira između država. Svjetski indeks ljudskih prava je od kraja 18. stoljeća, kada je iznosio 0,27, porastao na 0,66 u 2023. godini, s izuzetkom za vrijeme Prvog i Drugog Svjetskog rata kada je bio u padu.

Indeks ljudskih prava je u 2023. godini bio najviši (0,96) za Novi Zeland, Švedsku, Irsku, Finsku, Estoniju, Dansku i Belgiju, dok je za Hrvatsku u istoj godini bio 0,90. Najniži indeks ljudskih prava bio je za zemlje Sjeverna Koreja (0,02) te Afganistan i Eritreja (0,05 i 0,06).

Indeks političkog osnaživanja žena prema kojem žene uživaju građanske slobode, sudjeluju u civilnom društvu i zastupljene su u politici, također je s kraja 18. stoljeća s vrijednosti 0,13 dosegno u 2023. godini vrijednost od 0,72. Ipak, među državama svijeta i dalje postoje značajne razlike u ostvarivanju ovih prava.

*S nekim od certifikata
održivosti ulažete u
prepoznatljivost i kvalitetu vaše
usluge te doprinosite održivoj
budućnosti.*

ZAŠTO?

Održivo putovanje ocijenjeno je važnim za 83 % ispitanika diljem svijeta u 2024., a ukupni udio globalnih putnika koji su tražili održivi smještaj s inovacijama bio je iznad 50 % u 2023. godini.

Većina putnika bira održivi smještaj iz razloga smanjenja svog okolišnog otiska ili zato što žele autentični lokalni doživljaj.

Održivi turizam uključuje prakse koje promoviraju održivost, odnosno u potpunosti uključuje trenutne i buduće ekonomske, društvene i okolišne utjecaje povezujući potrebe posjetitelja, industrije, okoliša i zajednica.

Globalno vijeće održivog turizma (*Global Sustainable Tourism Council*) upravlja nizom kriterija odnosno globalnih standarda za održivo putovanje i turizam te pruža međunarodne akreditacije za održivi turizam. Stjecanje certifikata moguće je za hotele i smještaj, tour operatore i destinacije.

CERTIFICIRANJE ODRŽIVIH PRAKSI

Iskoristite mogućnost stjecanja znaka za okoliš EU-a (*EU Ecolabel*) čime dobivate službenu eko-oznaku Europske unije kojom se označava „zelena“ usluga. Znak je dokaz izvrsnosti i kvalitete kojom, kao pružatelj usluge, pokazujete svoje društveno odgovorno poslovanje. Potičemo vas da uvjete i podnošenje zahtjeva istražite na [Ministarstvo gospodarstva – EU Ecolabel](#).

Svi poslovni subjekti u turizmu imaju mogućnost prijave i stjecanja certifikata održivosti svog poslovanja kroz *Green Travel Seal*, jedan od vrijednih programa *Green Destinations* organizacije u sklopu koje i Nacionalni park Plitvička jezera ima srebrnu nagradu do 2025. godine. Kriterije i stupnjeve certifikacije istražite na [Green Travel Seal](#), a za prvi stupanj će vam trebati samo nekoliko sati kroz samoprocjenu i interaktivnu evaluaciju.

Za sve javne i privatne organizacije koje žele smanjiti svoj okolišni otisak moguće je uvesti sustav EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*) kao dobrovoljni instrument zaštite okoliša. Njegovim uvođenjem organizacije pristaju primijeniti više standarde zaštite okoliša, potiču kružno gospodarstvo i doprinose klimatskim ciljevima. Potičemo vas da provjerite što je potrebno za [oznaku vrhunskog upravljanja - EMAS](#).